

Nijverheid.

OVER DEN TABAKS-HANDEL, EN DE TABAKS-TEELT
IN DE PROVINCIE UTRECHT.

Het is door de geleerden nog niet stellig beslist geworden, welk land voor het oorspronkelijk vaderland van de tabaksplant moet gehouden worden, evenmin ook aan welk volk derzelve eerste aanwending tot rooken, kan worden toegekend. De beslissing van dit geschilpunt zal zich echter wel tot Azië of Amerika moeten bepalen, daar er tot nog toe geene bewijzen voorhanden zijn, dat Europa, Afrika of Nieuw Holland hierop eenige aanspraak hebben.

Toen de Spanjaarden in het jaar 1492 het nieuwe werelddeel van Amerika ontdekt en op het eiland Kuba aangekomen waren, vonden zij bij de inwoners het tabak rooken in zwang, en noemden dit kruid reeds toenmaals Tobacco.

Zestig jaren daarna of wel in het jaar 1560, toen Jean Nicot Ambassadeur van Frankrijk aan het Hof van Portugal, naar Lissabon reisde, werd hij door eenen koopman uit Holland, het eerst met de tabaksplant,

en het zaad, waarvan zij gewonnen wordt, bekend gemaakt. Bij zijne aankomst te Lissabon, overhandigde hij het zaad van deze plant aan den Groot-Prior, als ook bij zijne terugkomst in Frankrijk, aan de Koningin Catharina de Medici's.

Omtrent het verder geschiedkundige van de tabaksplant, bijzonder ten aanzien van derzelver verspreiding over Europa, zullen wij slechts het volgende, kortelijk aanstippen.

In het jaar 1564 zond de stadsgeneesheer Occo van Augsburg, eenige tabaksbladen aan den geneesheer Funk te Memmingen, en deze wederom aan den geneesheer Gesner te Zurich. In het eerst bediende men zich van dezelve alleen tot het genezen van wonden, doch het zijn de Spaansche krijgsvelden van Keizer Karel V. geweest, die het eerst het rooken van tabak in Europa hebben ingevoerd. In 1570 werd dit in Holland nagevolgd, en de tabak door den toenmaligen handel van Oud-Nederland, reeds meer en meer over Europa verspreid. Omstreeks het jaar 1579 bracht de bisschop Tornabona de tabaksplant van Parijs naar Florence, alwaar bisschop Alfons dezelve voortteelde en met goed gevolg als geneesmiddel aanwendde. Na het jaar 1580 geraakte de tabaksplant door toedoen van den Pauselijken Nuntius te Lissabon, Prosper de Sante Croce naar Rome. Niet lang na het jaar 1580 vond het tabak rooken ook in Engeland opgang, en rigtte men daar, gelijk ook in Frankrijk, daartoe afzonderlijk bestemde rookhuizen (tabagiën) op. In 1604 legde Jacob de 1^e, Koning van Engeland, eene zware belasting op elk pond

tabak, ten einde het gebruik daarvan te keer te gaan. De verordening, dienaangaande op den 26 October 1604 uitgevaardigd, zegt: » Dat tot nog toe alleen » voorname lieden zich van den tabak als genees- » middel bedienden, doch dat thans een hoop ge- » meen volk van den laagsten stand, daarvan der- » wijze gebruik maakte, dat de gezondheid der onder- » danen daardoor bedorven werd, het geld ten lande » uitging en eindelijk de anders vruchtbare grond » door het telen van dat schadelijk onkruid op den- » zelve, ten kwade werd aangewend."

In het jaar 1605 leerden de Turken den tabak kennen, en omstreeks 1610 werd het gebruik van denzelven zeer algemeen onder hen, hoewel om zulks te beletten, een Turk die gerookt had, met eene door den neus gestoken pijp alle straten van Konstantinopel werd rondgeleid, en Murad IV. dengenen, die tabak rookte, aan handen en voeten deed verminken. De schach Abbas de Grootte van Persië, deed eenen koopman, die met tabak in de legerplaats was gekomen, met pak en zak verbranden.

In het jaar 1615 bragt Virgilis Orsino de gewoonte om tabak te rooken, van Engeland naar Rome over, en leerde de behandeling daarvan aan den kardinaal Crescentio. Het was omtrent ditzelfde tijdstip dat voor het eerst met de tabaksteelt bij Amersfoort, een aanvang werd gemaakt. In 1616 werd de tabak in Noorwegen bekend, en in 1620 werden uit Engeland eenige tabaksplanten door den koopman Robert Koningsman, te Straatsburg

ingevoerd. In 1624 sprak Paus Urban den banvloek uit over al degenen die in de kerk snuif gebruikten, aangemerkt toen reeds Spaansche geestelijken onder het houden der mis, zich van snuif bedienden. In 1634 werd het tabak rooken in Rusland verboden, op straffe van de neus te verliezen; vroeger stond er de dood op. In 1657 werd te Venetië de tabakspacht ingevoerd. In de eerste vijf jaren bragt zij 46,000 dukaten op. In 1661 nam het kanton Bern eene strenge verordening tegen het rooken van tabak, en rigtte onder den naam van *Chambre du Tabac* eene Tabaks-Regtbank op, die bijna honderd jaren lang in wezen bleef. Bij eene, naar de tien geboden afgedeelde politie-verordening van datzelfde jaar, werd het rooken van tabak gesteld onder de rubriek: *gij zult niet echtbreken*. In 1675 werd het tabak rooken andermaal bij gevangenisstraf, boete en te pronkstelling verboden. Omtrent 1674 vervaardigde men reeds tabakspijpen, die in het midden eene opening hadden, door welke het olieachtige vocht in een glazen zakje werd opgenomen. Nog in 1689 werd de tabaksbouw in Hongarijen op straffe van 2 à 300 gulden verboden, doch in 1697 nam deze teelt in Hessen, in den Rijnpalts en in geheel Duitschland aanmerkelijk toe, waardoor allengs over geheel Europa de bestaande vooroordeelen tegen deszelfs teelt en gebruik een einde namen; zij werd meer en meer een voorwerp van algemeenen handel en bijzonder voor Oud Nederland een gewigtige tak van nationale nijverheid, die aan den koophandel, de scheepvaart en een daartoe af-

zonderlijk fabriekwezen ongemeen groote voordeelen aanbragt, welke wij, bij eene nadere beschouwing zullen ontwikkelen.

De steden van Amsterdam en Rotterdam hebben sedert een aantal jaren het grootste aandeel gehad in de aanzienlijke toevoeren van tabak, welke uit Amerika naar Europa zijn verzonden geworden. Twee gewigtige oorzaken hebben daartoe voornamelijk aanleiding gegeven: vooreerst, onze uitgebreide commissiehandel, en ten anderen, onze groote en bijzondere kundigheden in deszelfs onderscheidene sorteringen en wijze van bewerking en bereiding, om die tot rook- en snuif-tabak te fabriceren, in welken tak van nijverheid en kennis, tot heden toe, ons nog geene natie op zijde heeft kunnen komen, laat staan overtreffen.

De gewone gemiddelde toevoer van tabak uit Amerika naar Europa, kan op 60 à 70,000 vaten, of na- genoeg op 60 à 70 millioenen ponden worden berekend, van welke hoeveelheid jaarlijks dooreen gerekend, de helft, dat is 30 à 35000 vaten, of 30 à 35 millioenen ponden tabak naar Amsterdam en Rotterdam worden aangevoerd. Er zijn echter tijden van grooter aanvoer geweest, zoodat zich te Rotterdam in één jaar *dertig duizend vaten* Maryland en Virginie tabak alleen in de eerste hand bevonden, zonder nog den aanzienlijken voorraad in de tweede hand daarbij in aanmerking te nemen.

Men heeft wel eens berekend, dat alleen in Amsterdam en Rotterdam de tabaksfabrieken, aan *vier en twintig duizend* menschen een ruim middel van bestaan

opleverden , waaronder nog niet eens de karotten- en Andouilles-fabrieken begrepen zijn. Vóór 100 jaren was het fabriceren van karotten tot snuif-tabak nog niet bij ons bekend; wat wij daarvan benoodigd waren , werd ons uitsluitend van Duinkerken en St. Omer toegevoerd. Eenige fabriekanten van beide deze plaatsen vestigden zich ter woon te Rotterdam , en maakten eenige gewone tabaksfabriekanten en particulieren opmerkzaam op de voordeelen die eene karotten-fabriek konden opleveren. Een Duitscher , met name M ü c k e n s c h r e i b e r , was de eerste , die eene karotten-fabriek te Rotterdam oprigtte; met grooten roem heeft hij zich staande gehouden , en zijne fabriek werd in later tijd door de Heeren Durselen en Jung overgenomen en voortgezet. Geen wonder dan ook , dat door zoo vele beroemde karotten-fabrieken enz. als er sedert dien tijd zijn opgericht , de Rotterdamsche markt eenen zeer aanmerkelijken invloed verkreeg , niet slechts op de aanvoeren van Amerika , maar ook op die van andere Rijken , blijkens , dat in het jaar 1775 alleen van Engeland en Schotland , meer dan *negen en twintig milioenen* ponden Marijland en Virginie tabak , meestal naar Rotterdam zijn verzonden geworden.

Behalve eenen zoo grooten handel in Marijland , Virginie en Kentuckij tabak , hadden wij voorheen ook een' uitsluitenden handel in de Varinas tabak. Dit voorregt viel Amsterdam nog te beurt van het jaar 1750 tot 1775. De Spaausche *Compania Real de Guipuscoa* , consigneerde de meeste harer goede en fijne kwaliteiten van Varinas aan het huis van Casas en C^o.

aldaar. Zij werden aangevoerd in Canassers onder de bepaalde en bekende merken van M. B. A. en G. Deze merken gaven de onderscheiding en bijzondere kwaliteiten te kennen. De Spanjaarden waren in dien tijd aan deze merken en sorteringen zoo getrouw, dat dikwerf zonder bezigtiging, de partijën enkel naar die aanwijzingen van het merk of Connossement, geheel ter goeder trouw verkocht werden. Naderhand zijn zij hiervan afgeweken, hetgeen dien handel zeer heeft benadeeld, doch waarvan men de oorzaak zoeken moet, in de omstandigheden, waarin Spanje tijdens den Engelschen oorlog verkeerde, in betrekking met hare bezittingen in Zuid Amerika

In den Handel van Virginie tabak, heeft sedert eenige jaren eene aanmerkelijke vermindering plaats gehad; waarvan de oorzaak niet aan ons, maar aan de Noord-Amerikanen zelve te wijten is. De beste tabak op Virginië, welke *Sweetsend* tabak genoemd wordt, vindt men in die streek lands, welke zich uitstrekt tusschen de rivier van York en die van James. Daar de Virginische bladen alle Sausen op snuif en rooktabak aannemen, altoos goeden tabak leveren, en ook zeer zelden in gisting bederven, zoo is deze soort bijzonder geschikt voor karotten en andouilles, die zeer goed met onze inlandsche of Amersfoortsche tabak te vermengen is. Voor onze karotten fabrieken werd zij dus veel gebruikt en gaf aanleiding tot eenen grooten handel. Sedert eenige jaren heeft men echter goed gevonden, dezen tabak in Virginië eene bijzondere behandeling te doen ondergaan, en door bijgebragte sausing aan denzelven het voorkomen van vetten tabak,

en eenen goeden geur te geven. De ondervinding heeft intusschen doen zien, dat hetgeen men tot verbetering trachtte aan te wenden, juist voor denzelfen nadeelig is, daar de sausing den tabak spoedig tot bederf doet overgaan, en hij dikwerf inwendig reeds geheel verrot is, alvorens hij tot ons komt, en in onze fabrieken bewerkt kan worden. Mogt men goed vinden de nieuwe wijze van behandeling in Virginië na te laten, en zich aan het oude te houden, dan zouden onze fabrikanten weder gaarne van denzelfen gebruik maken, en die handel tot de vroegere welvaart kunnen worden teruggebracht.

Sedert bijna dertig jaren heeft zich ten aanzien van den tabak, een nieuwe tak van handel opgedaan, die zich algemeen over Europa heeft verspreid en thans reeds eenen aanmerkelijken graad van uitgebreidheid heeft verkregen; namelijk de handel in *cigaren*; waarom wij het niet ongepast vinden ook met een enkel woord daarvan te gewagen.

Het Spaansche woord *Cigarro* beteekent een tot rooken bestemd pijpenvormig gerold of gewonden stuk papier of tabaksblad, waarin zich eene inlage van tabak bevindt. Deze inlage, of de inwendige tabak wordt *Tripa* genaamd; het dekblad *Capa*, en *Liar* beteekent de inlage met een dekblad omwinden.

De voornaamste tabaksbladen welke door de Spanjaarden tot fabricering der cigarros worden aangewend, zijn Havannah, Virginia en Marruecos. Deze drie soorten begrijpt men onder den naam van *Tabaco blanco*. In de Spaansche Zigeunertaal (en Gitino) wordt de witte tabak *Truxan Perdrix* of soldaten-

tabak genoemd. Onder zwarten tabak, *Tabaco Negro*, verstaat men de Brasilische bladen. Deze rookt men in Kastilië, gesneden en in papier gerold. In Katalonië rooken de voerlieden die uit korte pijpen, doch bij fatsoenlijke lieden is deze gewoonte niet in gebruik. Zeer dikwijls ziet men op het dekblad kleine vlakjes of punten welken in het Spaansch *Mataduras* of hagelslagen genoemd worden. Waarschijnlijk zijn zij veroorzaakt door nachtvorsten of wel door het een of ander insect. Bij zulke stipjes kunnen de bladen ligt tot bederf komen. Wanneer zij er menigvuldig op gevonden worden, houdt men die voor eene schoonheid; de bovenste laag in een kistje, is daarom dikwijls van geparelde cigaren.

De Havannah cigaren zijn, zoo als bekend is, de beste, welke er tot nog toe in de wereld gevonden worden. Zij zijn de meestgeliefde en ook in de daad de beste der Spaansch-Amerikaansche soorten. Men onderscheidt dezelve niettemin in beste en mindere kwaliteiten. De kostbare bladen, van eene heldere goudgele kleur, groeijen slechts in eenen kleinen omtrek van het eiland Cuba. Van deze uitgelezene soort werd in vroegeren tijd één assortiment vervaardigd, dat alléén voor den Koning van Spanje bestemd was. Een bepaald getal van deze cigaren verdeelde de Koning als een geschenk onder zijn staatsbeambten: gebeurde het nu, dat onder dezen zich bevonden, die van dit geschenk geen gebruik maakten, zoo gaf dit oorzaak, dat deze pretieuse cigaren wel eens in vreemde handen overgingen, door welke zij alsdan,

als eene zeldzame toevalligheid, altoos tot ongemeen hooge prijzen en ten duurste betaald werden.

In grootere menigte vindt men op het eiland Cuba de bruinere bladen, die veel sterker zijn, en ook zeer groote liefhebbers vinden.

In de Havannah neemt men niet anders dan uitgezochte en tot rijpheid gekomen bladen; deze worden regelmatig tot cigaren gefabriceerd, en wel zoodanig, dat zij hunne natuurlijke kracht en geurigheid behouden.

Geheel anders is het met de Havannah bladen, welke buitenslands verzonden worden; deze zijn van eene veel mindere soort, ook gaat door het veelvuldig nat maken en de vochtigheid, het grootst gedeelte van hunne kracht en geurigen smaak verloren.

Het voormalig koninklijk magazijn, *Estanco* genaamd, alwaar de opgekochte bladen en de daaruit gefabriceerde cigaren bewaard worden, is het prachtigste gebouw in de Havannah. Hier worden de cigaren hetzij op staanden voet verkocht, ook de uitvoer tegen betaling der tolgelden veroorloofd, of zij komen in handen van de tolbedienden in Spanje, die dezelve los, *al granel*, en bij ponden verkoopen. Meestal geschiedt echter de verkoop in *Cajas* of kisten, die 2, 4, tot 8 ponden inhouden.

Er moet nog eene bijzonder groote en onvergelykelyk schoone soort van cigaren zijn, die niet dan met moeite alléén van Geestelijken in de Havannah te verkrijgen is. De oorzaak hiervan is, dat de planters aan de Geestelijken van hun kerspel, de allerschoon-

ste bladen tot een geschenk geven, van welke deze vervolgens zelve de cigaren vervaardigen.

Het Monopolie en de verbindtenissen van dezen tak van handel, zoo als zij vroeger ten voordeele van de kroon van Spanje hebben bestaan, thans geheel vervallen zijnde, is het voor onze Oud-Nederlandsche zeehandelaren van het grootste aanbelang, gelegenheden te zoeken, om met de planters overeenkomsten te treffen, ten einde in de gelegenheid te geraken tot het bekomen van die kostbare Havannah bladen, van goudgele kleur, waarvan de gefabriceerde cigaren voorheen alleen en uitsluitend voor den Koning van Spanje waren bestemd. Reeds trachten de Eugelschen zich dezelve eigen te maken, en de tijd zal leeren, in hoe verre zij hierin slagen zullen.

De Spaansche *Sevillanos* cigaren zijn dezulke, welke nog heden in de koninklijke fabriek te Sevilie in Spanje gefabriceerd worden; ook wordt aldaar de bekende *Spaniol Tobacco Colorado* bereid. Een pakje, in het Spaansch *Un atado de Cigarros* geheten, houdt 51 stuks; men mag geene anderen dan Virginie-bladen daartoe gebruiken. Ieder ander blad is in Spanje contrabande. Het is aldaar de gewoonte, dat het dekblad van de Havannah-cigaren, van de regter naar de linker, en dat der Sevilische daarentegen, van de linker naar de regterzijde gewonden wordt.

De Spaansche Industrie heeft ook *kleine zakboekjes met cigaren papier* te voorschijn gebragt. In deze vindt men eenige honderden, voor cigaren gesneden, blaadjes, in een' bonten of kleurigen band gebon-

den. De cigarenrooker draagt dit boekje bij zich, en scheurt, wanneer hij rooken wil, hieruit een blaadje, waarin hij den tabak, die het meest aan zijnen smaak voldoet, naar eigen goedvinden wikkelt.

Wanneer wij ons toeleggen om de beste en fijnste soorten van tabaksbladen voor cigaren op eene goede en deugdzame wijze te bereiden, zoo als het voormalig Spaansch Amerika die oplevert, dan zal het niet missen, of dit fabrikaat zal voortdurend tot eenen aanzienlijken handel, en tot uitgebreide buitenland-sche commissiën, voor Oud-Nederland aanleiding geven.

(Het slot in een volgend Nummer.)
